

Rakennetaan rohkeasti hyvinvointia ja tulevaisuutta

Elämme yllätysten ja epäjatkuvuuksien aikakautta. Koronapandemia ja Ukrainan sota on koettu yllätyksinä niin Suomessa kuin laajemmin maailmalla, vaikka kulkutaudit ja sodat ovatkin maailmassa toistuvia ilmiöitä.

Kaikenlaisiin ikäviin yllätyksiin ja kriiseihin voimme varautua vahvistamalla yhteiskuntamme elinvoimaisuutta: huolehtimalla ja kantamalla vastuuta toisistamme ja itsestämme sekä lujittamalla yhteistä hyvinvointiamme ja luottamusta muutosten kohtaamiseen. Väestöliitto korostaa muutostilanteissa ja kriiseissä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia ja perhe- ja muiden läheisten ihmissuhteiden merkitystä. Tulevaisuuden rakentamiseen kuuluu myös Suomen vastuu kehitysavun johdonmukaisessa toteuttamisessa.

Vuoden 2023 eduskuntavaalien teemoiksi Väestöliitto nostaa seuraavat neljä kokonaisuutta:

1. Seksuaali- ja lisääntymisterveyttä yhdenvertaisesti

Seksuaali- ja lisääntymisterveys kulkevat käsi kädessä. Hyvä seksuaali- ja lisääntymisterveys tarkoittaa: kykyä nauttia kaikkia osapuolia tyydyttävistä seksuaalisista suhteista, mahdollisuutta olla altistumatta seksuaaliselle kaltoinkohtelulle, suojaa seksitaudeilta, onnistunutta raskauksien suunnittelua ja mahdollisuutta turvallisiin raskauksiin ja synnytyksiin.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia tulee edistää ja näihin liittyvät palvelut turvata eri sukupuolille koko elämänkaarella. Seksuaalioikeuksien ja kunkin itsemääräämisoikeuden toteuttamiseksi tarvitaan myös kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta eri ikäkausina.

- Maksuttoman ehkäisyn toimintamalli pitää vakinaistaa, valtakunnallistaa ja juurruttaa osaksi Suomen terveydenhuoltoa. Tähän on taattava riittävät resurssit käynnissä olevan pilotin kokemusten pohjalta. Saavutettava ehkäisy ja seksuaalineuvonta vähentävät seksuaalisuuteen ja seksitauteihin liittyvää stigmaa ja se vapauttaa nauttimaan seksistä ilman huolta seksitaudeista tai suunnittelemattomasta raskaudesta.

- Lasten oikeutta tasa-arvoisesti saada tietoja, taitoja myönteistä asennetta turvallisuuteen ja kehoitsetunnon tukemiseen liittyvissä asioissa tulee parantaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle on tarjottava jatkokoulutusta kehotunnekasvatuksesta työajalla tasa-arvoisesti, maksutta, valtakunnallisesti ja pikimmiten, jotta varhaiskasvatussuunnitelman velvoitteet toteutuvat. Lasten kanssa työtä tekevä henkilöstö tarvitsee paljon tukea aiheen puheeksi ottamiseen esihenkilöiltä ja koulutusta aiheesta, josta on aiemmin usein vaiettu ja joka ei ole kuulunut ammattilaisten peruskoulutukseen.

- Suomen kehityspolitiikan yhtenä prioriteettina tulee edistää seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia. Kuluvalla hallituskaudella Suomi on edistänyt kehitysyhteistyöllään jokaisen oikeutta päättää omasta kehostaan, ihmissuhteistaan ja

elämästään. Tämän työn jatkamiseksi Suomen kehitysyhteistyön määrärahat seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien edistämiseen tulee pitää vakaana.

2. Tilaa lapsitoiveille

Toivottu lapsiluku on jokaisen henkilökohtainen päätös, oli se sitten nolla tai viisi lasta tai jotain enemmän. Suomessa – kuten monessa muussakin kehittyneessä länsimaassa – kuitenkin saadaan keskimäärin vähemmän lapsia kuin niitä toivotaan. Syntyvyys on vähentynyt 2010-luvulla kaikissa hedelmällisessä iässä olevissa ikäluokissa, myös yli 35-vuotiailla naisilla, mikä on uusi ilmiö. Suurin osa laskusta selittyy sillä, että lastensaantia lykätään aiempaa pidempään parisuhteiden sisällä. Lastensaannin lykkääminen johtaa nykyään usein toivottua pienempään lapsilukuun tai tahattomaan lapsettomuuteen, josta on muodostunut kansanterveydellinen ongelma.

- Tahattoman lapsettomuuden lisääntyessä tarvitsemme uuden perhesuunnittelun osa-alueen, jolla tuetaan lastensaantia silloin, kun se on toiveissa. Valmistelua varten valtioneuvostoon tulee perustaa asiantuntijoista koostuva ohjausryhmä, joka koordinoisi ja kehittäisi lastensaannin tukemista ja hedelmällisyystietoisuuden edistämistä Suomessa. Tutkimusten mukaan nuorten aikuisten tiedot hedelmällisyydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä lapsettomuushoitojen mahdollisuuksista ja rajoista ovat heikkoja. Tahattomaan lapsettomuuteen ja mahdollisiin hedelmöityshoitoihin liittyvän henkilökohtaisen surun sekä taloudellisen ja lääketieteellisen kuormituksen ennaltaehkäisemiseksi tarvitsemme uusia näkökulmia toivotun lastensaannin tukemiseen. Ehdotus vastaa SYNTY-verkoston esitystä 2021.

3. Tukea perheiden pärjäämiseen

Elinkustannusten, erityisesti sähkön, polttoaineiden, energian ja ruoan hinnan nousu koskettaa meitä kaikkia. Erityisen kipeästi se tuntuu haavoittuvissa oloissa elävien ja vähävaraisten ihmisten kohdalla. Kohtuullisen toimeentulon rajalla elävien lapsiperheiden elämä kiristyy entisestään ja köyhyysrajan alle jäävien perheiden määrä uhkaa kasvaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyessä uusien hyvinvointialueiden vastuulle on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen toteuttamiseen parantamiseen hyvät mahdollisuudet.

Uutena hyvinvointipalvelujen ja -etuuksien järjestämisen haasteena on se, että Ukrainan sodan vuoksi Suomeen saapuu kiireellisesti ja pitempiaikaisesti apua tarvitsevia ukrainalaisia lapsia, nuoria ja aikuisia.

- Perusturvan tasoa ja siihen sisältyviä lasten elatukseen tarkoitettuja osuuksia on nostettava seuraavalla hallituskaudella lapsiperheköyhyyden ehkäisemiseksi. Perheellisten opiskelijoiden toimeentuloa on vahvistettava.

- Perheiden yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys tulee turvata ottamalla perheiden monimuotoisuus huomioon lainsäädännössä.

- Perheiden, lasten ja nuorten palvelutarpeisiin vastaamiseksi tulee varmistaa riittävä tiedonkulku etuuksista ja palveluista vastaavien viranomaisten kuten hyvinvointialueiden, kuntien ja KELAn kesken. Samoin tulee varmistaa eri toimijoiden riittävät voimavarat ja

uusien osaaminen auttamistyön toteuttamisessa paikallisella, alueellisella ja erityispalvelujen tasolla.

- Suomesta ukrainalaisten ja muiden suojelua hakevien vastaanottamiseen ja kotouttamiseen tulee osoittaa asianmukaiset voimavarat viranomaisille ja järjestöille mukaan lukien vapaaehtoistyön organisointi.

4. Nuorille mielen hyvinvointia

Nuorten kohtaama, nopeasti muuttuva arkiympäristö on vaativa. Nuoret kantavat huolta ilmastokriisistä. Pandemia on heikentänyt monien nuorten hyvinvointia. Pandemian vaikutukset yhdessä kiristyneen turvallisuuspoliittisen tilanteen kanssa luovat ahdistusta ja pelkoja yksittäisille ihmisille sekä paineita palvelujärjestelmille.

- **Lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin on investoitava vahvasti.** Lastensuojelutarpeiden ja nuorten ja opiskelijoiden mielen hyvinvointia vahvistaa ja mielenterveysongelmien kasvu tulee pysäyttää ja. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuuteen ja riittävyteen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

- **Myös ukrainalaiset lapset ja nuoret ja heidän palvelutarpeensa on tunnistettava ja siihen vastattava yhteiskunnan eri toiminnoissa.**